

Jan Turkiel

Cześć ojcu, szacunek matce w Księdze Syracha 3,1-16

Słupskie Prace Filologiczne. Seria Filologia Polska 2, 5-14

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jan Turkiel

Instytut Filologii Polskiej
Pomorska Akademia Pedagogiczna
Ślupsk

CZEŚĆ OJCU, SZACUNEK MATCE W KSIĘDZE SYRACHA 3,1-16

Syr 3,1 έμου τοῦ πατρὸς ἀκούσατε τέκνα καὶ οὕτως ποιήσατε ἵνα σωθῆτε 2 ὁ γὰρ κύριος ἐδόξασεν πατέρα ἐπὶ τέκνοις καὶ κρίσιν μητρὸς ἔστερέωσεν ἐφ' υἱοῖς 3 ὁ τιμῶν πατέρα ἐξιλιάσκειται ἀμαρτίας 4 καὶ ὡς ὁ ἀποθησαυρίζων ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ 5 ὁ τιμῶν πατέρα εὐφρανθήσεται ὑπὸ τέκνων καὶ ἐν ἡμέρᾳ προσευχῆς αὐτοῦ εἰσακουσθήσεται 6 ὁ δοξάζων πατέρα μακροημερεύσει καὶ ὁ εἰσακούων κυρίου ἀναπαύσει μητέρα αὐτοῦ 7 καὶ ὡς δεσπότης δουλεύσει ἐν τοῖς γεννήσασιν αὐτόν 8 ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ τίμα τὸν πατέρα σου ἵνα ἐπέλθῃ σοι εὐλογία παρ' αὐτοῦ 9 εὐλογία γὰρ πατρὸς στηρίζει οἴκους τέκνων κατάρρα δὲ μητρὸς ἐκριζοῖ θεμέλια 10 μὴ δοξάζου ἐν ἀτιμίᾳ πατρός σου οὐ γὰρ ἐστὶν σοι δόξα πατρὸς ἀτιμία 11 ἢ γὰρ δόξα ἀνθρώπου ἐκ τιμῆς πατρὸς αὐτοῦ καὶ ὄνειδος τέκνοις μήτηρ ἐν ἀδοξίᾳ 12 τέκνον ἀντιλαβοῦ ἐν γῆρᾳ πατρός σου καὶ μὴ λυπήσῃς αὐτόν ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ 13 κἂν ἀπολείπῃ σύνεσιν συγγνώμῃ ἔχε καὶ μὴ ἀτιμάσῃς αὐτόν ἐν πάσῃ ἰσχύϊ σου 14 ἐλεημοσύνη γὰρ πατρὸς οὐκ ἐπιλησθήσεται καὶ ἀντὶ ἀμαρτιῶν προσανουκοδομηθήσεται σοι 15 ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου ἀναμνησθήσεται σοι ὡς εὐδία ἐπὶ παγετῷ οὕτως ἀναλυθήσονται σοι αἱ ἀμαρτίαι 16 ὡς βλάσφημος ὁ ἐγκαταλιπὼν πατέρα καὶ κεκατηραμένος ὑπὸ κυρίου ὁ παροργίζων μητέρα αὐτοῦ¹.

Syr 3,1 Mnie, ojca, posłuchajcie dzieci, i tak postępujcie, abyście były zbawione. 2 Albowiem Pan uczył ojca przez dzieci, a prawa matki nad synami utwierdził. 3 Kto czci ojca, zyskuje odpuszczenie grzechów, 4 a kto szanuje matkę, jakby skarby gromadził. 5 Kto czci ojca, radość mieć będzie z dzieci, a w czasie modlitwy swej będzie wysłuchany. 6 Kto szanuje ojca, długo żyć będzie, a kto posłuszny jest Panu, da wytchnienie swej matce: 7 jak panom służy tym, co go zrodzili. 8 Czynem i słowem czcij ojca swego, aby spoczęło na tobie jego błogosławieństwo. 9 Albowiem błogosławieństwo ojca podpira domy dzieci, a przekleństwo matki wywraca fundamenty. 10 Nie przechwalaj się niesławą ojca, albowiem hańba ojca nie jest dla ciebie chwałą. 11 Chwała dla każdego człowieka płynie ze czci ojca, a matka w niesławie jest ujmą dla dzieci. 12 Synu, wspomagaj swego ojca w starości, nie zasmucaj go w jego życiu. 13 A jeśli by nawet rozum stracił, miej wyrozumiałość,

¹ *Septuaginta* (9). Stuttgart 1935.

nie pogardzaj nim, choć jesteś w pełni sił. 14 Miłosierdzie względem ojca nie pójdzie w zapomnienie, w miejsce grzechów zamieszka u ciebie. 15 W dzień utrapienia wspomni się o tobie, jak szron w piękną pogodę rozpułną się twoje grzechy. 16 Kto porzuca ojca swego, jest jak bluźnierca, a przeklęty przez Pana, kto pobudza do gniewu swą matkę².

Analizując przytoczony grecki tekst Syr 3,1-16 można zauważyć, iż stosunkowo często występuje w nim zaimek wskazujący αὐτός³, zaimek osobowy ου⁴ oraz rodzajnik ó⁵.

Zaimek αὐτός – „właśnie ten” występuje dziesięć razy i oznacza: Syr 3,4 – tego, kto ma matkę i ją szanuje, Syr 3,5 – tego, kto się modli i zostanie wysłuchany, Syr 3,6 – kogoś, kto ma matkę i da jej wytchnienie, Syr 3,7 – kogoś, kto został zrodzony, Syr 3,8 – ojca, którego błogosławieństwo spocznie na dziecku, Syr 3,11 – człowieka, który ma ojca, Syr 3,12 – ojca, którego nie można zasmucać, Syr 3,12 – ojca, który żyje, Syr 3,13 – ojca, którym nie można pogardzać, Syr 3,16 – kogoś, kto ma matkę;

– dziesięć razy ου – „ty” (Syr 3,8 – 2 razy, 10 – 2 razy, 12-14.15 – 3 razy) i oznacza: Syr 3,8.10.12 – kogoś, kto ma ojca, Syr 3,8 – kogoś, na kim spocznie błogosławieństwo ojca, Syr 3,10 – tego, dla kogo chwałą nie jest hańba ojca, Syr 3,13 – kogoś, kto jest w pełni sił, Syr 3,14 – kogoś, u kogo miłosierdzie zamieszka w miejsce grzechów, Syr 3,15 – kogoś, kto przeżywa utrapienie, Syr 3,15 – tego, o kim wspomni się w dzień utrapienia, Syr 3,15 – kogoś, kogo grzechy się rozpułną;

– dziewięć razy ó – „ten” (Syr 3,2.3.4 – 2 razy, 5.6 – 2 razy, 16 – 2 razy) i oznacza: Syr 3,2 – Pana, Syr 3,3.5 – tego, kto czci ojca, Syr 3,4 – tego, kto szanuje matkę, Syr 3,4 – kogoś, kto gromadzi skarby, Syr 3,6 – tego, kto szanuje ojca, Syr 3,6 – tego, kto jest posłuszny Panu, Syr 3,16 – tego, kto porzuca ojca, Syr 3,16 – tego, kto pobudza do gniewu matkę.

Potraktujmy te dwa zaimki (αὐτός, ου) i rodzajnik (ó), występujące tak wiele razy w tak krótkim tekście, jako przewodniki po treści Syr 3,1-16.

1. ó – przewodnik pierwszy

Jako pierwszy (Syr 3,2) z wybranych przez nas przewodników w Syr 3,1-16 występuje ó – „ten”. Najpierw odnosi się do Pana:

ó γάρ κύριος – „Ten bowiem Pan” (Syr 3,2).

„Ten” – o którym Syrach mówił, że jest wielki i miłosierny, w którego ręce lepiej wpaść niż w ręce ludzi (Syr 2,18). „Ten” – ó, Pan – κύριος:

„uczcił ojca przez dzieci, a prawa matki nad synami utwierdził” (Syr 3,2).

Skoro Pan uczcił, a także:

„obdarzył chwałą ojca przez dzieci i prawa matki nad synami utwierdził”

² *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, BT. Poznań 2000.

³ M. Auerbach, M. Golias, *Gramatyka grecka*. Warszawa 1962, s. 70-71.

⁴ R. Popowski, *Wielki słownik grecko-polski*. Warszawa 1994, s. 567-571.

⁵ Tamże, s. 417-419.

ἐδόξασεν πατέρα ἐπὶ τέκνοις καὶ κρίσιν μητρὸς ἐστερέωσεν ἐφ' υἱοῖς (Syr 3,2), i określony jest jako „Ten” – ó, to rozumiałe staje się, dlaczego Syrach w Syr 3,3-6.16 używa ó – „ten” w odniesieniu do dziecka, które wchodzi w szczególną relację z ojcem i matką. Pokazuje w ten sposób Syrach, że relacja dziecka nie jest tylko relacją do matki czy ojca, ale także do Pana. I Syrach uczy:

„Ten (ó), kto czci ojca” (Syr 3,3),

ten także właściwie odnosi się do Pana:

„Albowiem (ó – Ten) (γὰρ – bowiem) (κύριος – Pan),
uczcił ojca przez dzieci,
a prawa matki nad synami utwierdził” (Syr 3,2).

Syrach uczy także, że ten, kto czci ojca i szanuje matkę, otrzymuje nagrodę:

„Kto (ó) czci ojca, zyskuje odpuszczenie grzechów,
a kto (ó) sznuje matkę, jakby skarby gromadził” (Syr 3,3-4).

Jakże wspaniałą drogę do tego, aby być blisko Pana, pokazuje nam Syrach przez użycie rodzajnika „ten” – ó. Aby uzyskać odpuszczenie grzechów, mieć nagrodę od Pana (ó κύριος), dziecko (ó) powinno czcić ojca i szanować matkę.

W Syr 3,5 Syrach opisuje relację tego, kogo określa jako ó – „ten”, do ojca. Wskazuje przy tym na to, co jest nagrodą dla dziecka za właściwą postawę wobec tego, kto go zrodził.

„Kto (ó) czci ojca, radość mieć będzie z dzieci,
a w czasie modlitwy swej będzie wysłuchany” (Syr 3,5).

Podobnie w Syr 3,6 mowa jest o właściwej relacji do ojca i o nagrodzie za to:

„Kto (ó) szanuje ojca, długo żyć będzie” (Syr 3,6a),

a następnie o posłuszeństwie wobec Pana i wynikającej stąd właściwej postawie wobec matki:

„kto (ó) posłuszny jest Panu, da wytchnienie swej matce” (Syr 3,6b).

Uczy w ten sposób Syrach, jak wiele w życiu człowieka zależy od właściwej relacji do tych, którzy go zrodzili. Jest to bardzo ważna prawda o tym najpierw, że właściwa relacja do rodziców jest też właściwą relacją do Pana. W rękach Pana jest bowiem wszystko, także wielka godność rodziców. Dlatego właściwy stosunek do nich jest miarą relacji do Pana (Syr 3,2). I jeżeli Pan odpuszcza grzechy, wysłucha modlitwy i obdarzy długim życiem, to czyni to za cześć okazaną ojcu (Syr 3,3.5.6). Od dobrej i odpowiedniej relacji dziecka do tych, którzy go zrodzili, zależy nie tylko to, czy ktoś będzie obdarowany przez Pana dziećmi, ale też, czy będzie z nich miał radość (Syr 3,5). A od tego, czy ktoś szanuje matkę, zależy, czy Pan obdarzy bogactwem, czy nie (Syr 3,4).

Jednak człowiek, który powinien być związany z Panem poprzez właściwą relację z ojcem i matką (Syr 3,1-6), może sprzeniewierzyć się temu. Taką właśnie sytuację opisuje Syrach w 3,16:

„Kto (ó) porzuca ojca swego, jest jak bluźnierca,

a przeklęty przez Pana, kto (ó) pobudza do gniewu swą matkę” (Syr 3,16).

I „ten” – ó, kto tak postępuje, już nie jest blisko Pana, którego Syrach określał też jako ó – „Ten” (Syr 3,2). Wówczas już wszystko dzieli człowieka od Pana tylko dlatego, że źle traktuje ojca i matkę. Najpierw ten, który porzuca ojca, to bluźnierca

(ὡς βλάσφημος – Syr 3,16). A określenie blasfemia – „błuznierstwo” w Biblii odnosi się przede wszystkim do niewłaściwej relacji człowieka do Boga⁶. Dlatego bluźni także przeciw Bogu ten, kto porzuca ojca. Ten zaś, kto pobudza do gniewu matkę⁷, jest przeklęty przez Pana (καὶ κεκατηραμένος ὑπὸ κυρίου ὁ παροργίζων μητέρα αὐτοῦ – Syr 3,16), co dla człowieka jest straszną karą.

Można jeszcze przypuszczać na podstawie przeprowadzonej analizy użycia rodzajnika ὁ – „ten” – w Syr 3,1-6, gdzie raz odnosi się on do Pana, a sześć razy do człowieka, że Syrach postępuje celowo, używając w tych a nie innych miejscach ὁ – „ten”. Chce wskazać, przez użycie tego rodzajnika, na prawdę, która mówi, że człowiek w planach Bożych jest kimś, kto pozostając we właściwej relacji do ojca i matki, pozostaje przez to we właściwej relacji do Pana. Za właściwą relacją do ojca i matki człowiek może spodziewać się nagrody: czci, szacunku, pomocy w pracy, odpuszczenia grzechów, skarbów, wysłuchania w czasie modlitwy, a ostatecznie długiego życia (Syr 3,1-6).

Sześć razy w Syr 3,1-6 ὁ – „ten” dotyczy człowieka, który pozostaje we właściwych relacjach do ojca i matki, a przez to i do Pana. Liczba sześć może nawiązywać do szóstego dnia stworzenia człowieka na obraz i podobieństwo Boga (Rdz 2,6-7). Można przypuszczać, że przez użycie ὁ – „ten” zarówno w odniesieniu do Pana (Syr 2,2), jak i do człowieka (sześć razy w Syr 3,3-6), który przyjmuje właściwą postawę wobec rodziców, a w ten sposób również wobec Pana, Syrach wyjaśnia, co znaczy, że człowiek jest stworzony na obraz i podobieństwo Boże (Rdz 2,7). Dla Syracha może to oznaczać pozostawanie we właściwej relacji do rodziców (Syr 3,3-6), a przez to do Pana:

„Albowiem Pan uczcił ojca przez dzieci, a prawa matki nad synami utwierdził”

(Syr 3,2).

Odwracając to zdanie możemy powiedzieć, że dzieci czczą Pana – czcząc ojca, a przestrzegają prawa Pana – przestrzegając praw matki. Jeżeli tak nie postępują, to porzucający ojca (błuznierca) jest porzucającym Pana. Jeżeli natomiast ktoś pobudza do gniewu matkę, przez nieprzestrzeganie jej praw ustanowionych przez Pana, to jest przez Pana przeklęty (Syr 3,16).

2. αὐτός – przewodnik drugi

Odpowiedzmy również na pytanie, jaką myśl przekazuje nam Syrach prowadząc śladami αὐτός – „właśnie ten”, który występuje w Syr 3,1-16 dziesięć razy. Po raz pierwszy pojawia się w Syr 3,4. W tłumaczeniu Biblii Tysiąclecia tekst ten brzmi następująco:

„a kto szanuje matkę (αὐτοῦ), jakby skarby gromadził” (Syr 3,4).

Biblia Poznańska⁸ tłumaczy podobnie:

„kto darzy szacunkiem matkę (αὐτοῦ), jakby skarby gromadził” (Syr 3,4).

⁶ G. Sauer, *Das Alte Testament Deutsch (ATD), Apokryphen*, Bd. 1, *Jesus Sirach/Ben Sira*. Göttingen 2000, s. 64-65.

⁷ C. Warren Trenchard, *Ben Sira's view of women*. California 1982, s. 40-47.

⁸ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, t. 2, BP. Poznań 1991.

Oba tłumaczenia tego tekstu nie biorą, jak widzimy, pod uwagę zaimka αὐτός – „właśnie ten”, który występuje w Syr 3,4:

„καὶ ὡς ὁ ἀποθησαυρίζων ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ” (Syr 3,4).

Wydaje się, że interesujący nas tekst należałoby przetłumaczyć następująco: „i jak ten, co gromadzi skarby – ten, kto czci matkę swoją”.

Nasuwa się pytanie, do kogo odnosi się αὐτός – „właśnie ten”, który występuje w Syr 3,4-6.8.11.12(2 razy).13.16. Najpierw dotyczy w (Syr 3,4) tego, kto własnej matce oddaje cześć:

ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ – „kto szanuje swoją matkę” (Syr 3,4).

Taka postawa nie pozostanie bez nagrody, bo za to:

καὶ ὡς ὁ ἀποθησαυρίζων – „jakby skarby gromadził” (Syr 3,4).

Z kolei zaimek αὐτός – „właśnie ten” w tekście Syr 3,5 oznacza kogoś, kto za właściwą postawę wobec ojca nie tylko będzie miał radość z dzieci, ale również w czasie „modlitwy swej” (αὐτοῦ) zostanie wysłuchany:

„Kto czci ojca, radość mieć będzie z dzieci,

a w czasie modlitwy swej (αὐτοῦ) będzie wysłuchany” (Syr 3,5).

Zaimek αὐτός w Syr 3,6, podobnie jak w Syr 3,4, odnosi się do człowieka pozostającego we właściwej relacji do matki. Syrach twierdzi jednak, że tylko ten, kto jest posłuszny Panu, da wytchnienie swojej matce:

„a kto posłuszny jest Panu, da wytchnienie swej (αὐτοῦ) matce” (Syr 3,6).

Zupełnie inne znaczenie ma zaimek αὐτός w Syr 3,7. Nie oznacza już tutaj kogoś, kto może wybierać w tym, jaką postawę przyjmie wobec ojca czy matki. Oznacza natomiast kogoś, kto został zrodzony i za to przyjmuje postawę służebną wobec tych, którzy go zrodzili:

καὶ ὡς δεσπότηαις δουλεύσει ἐν τοῖς γεννήσασιν αὐτόν

– „i jak panom służy tym, co go zrodzili” (Syr 3,7),

przy czym taka postawa wynika z posłuszeństwa wobec Pana:

„kto posłuszny jest Panu [...]

jak panom służy tym, co go (αὐτόν) zrodzili” (Syr 3,6.7).

W Syr 3,8 zaimek αὐτός odnosi się do ojca i jego (αὐτοῦ) błogosławieństwa, które spocznie na tym, kto czynem i słowem czci swego ojca.

„Czynem i słowem czcij ojca swego,

aby spoczęło na tobie jego (αὐτοῦ) błogosławieństwo” (Syr 3,8).

W Syr 3,11 αὐτός – „właśnie ten” odnosi się do dziecka pozostającego we właściwej relacji do ojca. Syrach uczy, że tylko taki człowiek będzie chodził w chwale, który uczci własnego ojca:

„Chwała dla każdego człowieka płynie ze czci jego (αὐτοῦ) ojca” (Syr 3,11).

W Syr 3,12.13 zaimek αὐτός odnosi się do ojca, który jest „w starości”, a którego nie można zasmucać: „nie zasmucaj go (αὐτόν)”, bo jeszcze żyje („w jego (αὐτοῦ) życiu”). Odnosi się także do takiego ojca, który stracił rozum, a którym pomimo to nie można pogardzać.

„A jeśli by nawet rozum stracił, miej wyrozumiałość,

nie pogardzaj nim (αὐτόν), choć jesteś w pełni sił” (Syr 3,13).

3. ου – przewodnik trzeci

Przejdźmy teraz do zaimka ου – „ty”, który w omawianym tekście (Syr 3,1-16) występuje dziesięć razy. Najpierw odnosi on do dziecka, które powinno czcić ojca słowem i czynem. Za to czeka nagroda, którą jest błogosławieństwo ojca. Syrach dodaje też, że od tego ojcowskiego błogosławieństwa zależy przyszłość dziecka.

„Czynem i słowem czcij ojca swego (σου),
aby spoczęło na tobie (σου) jego błogosławieństwo.

Albowiem błogosławieństwo ojca podpira domy dzieci” (Syr 3,8.9).

W Syr 3,10 zaimek ου – „ty” odnosi się również do dziecka, którego relację do ojca opisuje Syrach. Tutaj mędrzec radzi, aby dziecko nie przechwalało się niesławą ojca, jest ona bowiem także niesławą dziecka.

„Nie przechwalaj się niesławą ojca swego (σου),
albowiem hańba ojca nie jest dla ciebie (σου) chwałą” (Syr 3,10).

W Syr 3,12 zaimek ου oznacza syna, który nie tylko powinien wspomagać ojca w starości, ale także powinien tak postępować, aby go nie zasmucać:

„Synu, wspomagaj swego (σου) ojca w starości,
nie zasmucaj go w jego życiu” (Syr 3,12).

W Syr 3,13 Syrach kontynuuje myśl z Syr 3,12. Tutaj zaimek ου odnosi się dalej do syna, który jest w pełni sił, dlatego tym bardziej nie może pogardzać ojcem. A nawet jeżeli ten straci rozum, syn powinien być wyrozumiały:

„A jeśli by nawet rozum stracił, miej wyrozumiałość,
nie pogardzaj nim, choć jesteś w pełni twoich (σου) sił” (Syr 3,13).

W Syr 3,14-15 zaimek ου oznacza syna, który zastosował się do rad Syracha z Syr 3,12-13. Zamieszka w nim miłosierdzie w miejsce grzechów, bo jego miłosierdzie względem ojca nie pójdzie w zapomnienie (Syr 3,14). A gdy przyjdzie dzień utrapienia na syna, który jest dobry dla ojca, to nie pozostanie on sam, bo nawet jego grzechy rozplną się jak szron w piękną pogodę (Syr 3,15):

„Miłosierdzie względem ojca nie pójdzie w zapomnienie,
w miejsce grzechów zamieszka u ciebie (σου).
W dzień utrapienia twego (σου) wspomni się o tobie (σου),
jak szron w piękną pogodę rozplną się twoje grzechy” (Syr 3,14.15).

4. ó (ten) – αὐτός (właśnie ten) w Syr 3,1-7.16

Można zauważyć, że Syrach w Syr 3,1-7.16 zestawia ze sobą ó – „ten” z αὐτός – „właśnie ten”, przy czym ó – „ten” odnosi się zarówno do Pana:

ὁ γὰρ κύριος (Syr 3,2),
jak i do tego, kto czci ojca:

ὁ τιμῶν πατέρα (Syr 3,3.5),
kto szanuje matkę, a przez to gromadzi skarby:

καὶ ὡς ὁ ἀποθησαυρίζων ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ (Syr 3,4),
jak również do tego, kto szanuje ojca:

ὁ δοξάζων πατέρα (Syr 3,6).

Odnosi się także do kogoś, kto jest posłuszny Panu:

καὶ ὁ εἰσακούων κυρίου (Syr 3,6),

ale i do tego, kto porzuca ojca:

ὡς βλάσφημος ὁ ἐγκαταλιπὼν πατέρα (Syr 3,16),

a przez to uzyskuje miano bluźniercy (Syr 3,16).

Odnosi się także rodzajnik ὁ – „ten” do kogoś, kto pobudza do gniewu matkę, za co będzie przeklęty przez Pana:

καὶ κεκατηραμένος ὑπὸ κυρίου ὁ παροργίζων μητέρα αὐτοῦ (Syr 3,16).

Zaimek αὐτός w 3,1-7.16 występuje razem z ὁ (oprócz Syr 3,6a) i odnosi się do tego:

– kto ma matkę, którą szanuje, gromadząc przy tym skarby i jest on określony jako „ten” – ὁ:

καὶ ὡς ὁ ἀποθησαυρίζων ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ (Syr 3,4),

– który w czasie modlitwy będzie wysłuchany, bo jest tym, który jako „ten” – ὁ czci ojca:

ὁ τιμῶν πατέρα εὐφρανθήσεται ὑπὸ τέκνων καὶ ἐν ἡμέρᾳ προσευχῆς αὐτοῦ εἰσακουσθήσεται (Syr 3,5),

– kto ma matkę, której daje wytchnienie jako „ten” – ὁ, który posłuszny jest Panu:

καὶ ὁ εἰσακούων κυρίου ἀναπαύσει μητέρα αὐτοῦ (Syr 3,6).

Odnosi się także ὁ do rodziców, którym służy ten, kto jest posłuszny Panu, a określony jest jako ὁ - „ten”:

καὶ ὁ εἰσακούων κυρίου...

καὶ ὡς δεσπότης δουλεύσει ἐν τοῖς γεννήσασιν αὐτοῦ (Syr 3,6.7),

oraz do tego, kto ma matkę, którą pobudza do gniewu, za co jest przeklęty przez Pana:

καὶ κεκατηραμένος ὑπὸ κυρίου ὁ παροργίζων μητέρα αὐτοῦ (Syr 3,16).

To ścisłe powiązanie przez Syracha ὁ z Panem oraz człowiekiem pozostającym w relacjach do ojca i matki, którzy są dla niego αὐτός – „właśnie ten” w Syr 3,1-7.16, ma na celu, jak się wydaje, ukazanie ścisłego związku pomiędzy Panem, rodzicami i dziećmi, o którym Syrach mówi w 3,2:

„Albowiem Pan uczcił ojca przez dzieci,

a prawa matki nad synami utwierdził” (Syr 3,2).

Nie tylko jednak przez zestawienie ze sobą w Syr 3,1-7.16 ὁ i αὐτός Syrach ukazuje, na czym polega ścisła zależność i właściwa relacja dziecka do Pana i jak ona zależy od właściwej relacji do ojca i matki. Syrach ukazuje też, jak ścisły jest związek pomiędzy Panem a rodzicami i dziećmi. Mówi, że od właściwej relacji do rodziców zależą dary, które człowiek może otrzymać od Pana – a są nimi: odpuszczenie grzechów (Syr 3,3), bogactwo (Syr 3,4), radość z dzieci (bo one też są darem Pana) (Syr 3,5), wysłuchanie modlitwy (Syr 3,5), długie życie (Syr 3,6). Ale i odwrotnie – od właściwej relacji do Pana zależy właściwy stosunek do matki:

„kto posłuszny jest Panu, da wytchnienie swej matce” (Syr 3,6).

Te powiązania i zależności ustanowione przez Pana w układzie Pan – rodzice – dzieci (Syr 3,2) są tak silne, że niewłaściwa relacja dziecka z ojcem lub matką to

także zerwanie relacji z Panem, bluźnierstwo i w konsekwencji przekleństwo od Pana (Syr 3,16). Ojciec i matka stają się w ten sposób z woli Pana (Syr 3,2) drogą do niego. Trzeba tylko zastosować się do tego, czego uczy Syrach, i tak postępować, aby przez niewłaściwe zachowanie wobec rodziców nie zerwać więzi z Panem. Jeżeli ktoś posłucha Syracha i tę więź zachowa, to może przed obliczem Pana unieżyć swą duszę (Syr 2,17), przez to, że unieży się przed tymi, którzy go zrodzili (Syr 3,7). Może wpaść w ręce Pana, doświadczyć jego wielkości i miłosierdzia (Syr 2,18), gdy będzie czcił ojca i szanował matkę. Za taką postawę czekają dziecko wielkie nagrody od miłosiernego Pana: odpuszczenie grzechów, dobrobyt, dzieci, wysłuchana modlitwa i długie życie (Syr 3,3-6). Trzeba tylko pamiętać o tym, że cokolwiek dzieci czynią rodzicom, jest poddane ocenie przez Pana. Dlatego relacja Pana do dzieci zależy od ich relacji do matki i ojca, aż do przekleństwa od Pana za złą relację do matki (Syr 3,16). Dlatego Syrach całe swoje rozważanie Syr 3,1-16 zaczyna od prośby:

„Mnie, ojca, posłuchajcie, dzieci, i tak postępujcie, abyście były zbawione” (Syr 3,1). Świadomy jest bowiem tego, że jeżeli ktoś nie posłucha go i do rodziców będzie się odnosił w sposób niewłaściwy, może zamknąć sobie drogę do Pana i Jego błogosławieństwa, czyli w ostateczności drogę do zbawienia.

5. ου (ty) – αὐτός (właśnie ten) w Syr 3,8-15

Syrach idzie jednak dalej w swoich rozważaniach. Ukazuje nam nie tylko związek: Pan – rodzice oraz to, jak od właściwej relacji do rodziców zależy szczęście dzieci i dar błogosławieństwa od Pana (Syr 3,3-6). Poprzez zestawienie ze sobą dwóch zaimków: ου – „ty” i αὐτός – „właśnie ten”, ukazuje również ścisłą relację pomiędzy rodzicami i dzieckiem oraz konsekwencje z tej relacji wynikające. Rodzice, którzy otrzymali dar rodzicielstwa od Pana, wchodzi w szczególną relację do dzieci i jest ona także relacją do samego Pana (Syr 3,1-7). Ojciec i matka są związani z dzieckiem, dlatego powinno ono pamiętać, że ma ojca czcić słowem i czynem. Za taką postawę otrzyma nagrodę:

„Czynem i słowem czcij ojca swego (σου)

aby spoczęło na tobie (σοι) jego (αὐτοῦ) błogosławieństwo” (Syr 3,8).

Syrach kontynuuje tę myśl ucząc, jak ważna jest właściwa relacja dziecka do ojca i matki:

„Albowiem błogosławieństwo ojca podpira domy dzieci,
a przekleństwo matki wywraca fundamenty” (Syr 3,9)⁹.

Następnie Syrach prosi, wskazując jeszcze raz, jak ważne są konsekwencje właściwej relacji dziecka do ojca:

„Nie przechwalaj się niesławą ojca swego (σου),
albowiem hańba ojca nie jest dla ciebie (σοι) chwałą” (Syr 3,10).

A jest tak, ponieważ wszystko zależy od relacji do ojca i matki, nawet chwała dzieci:

⁹ J. B. Bauer, *Des Vaters Segen..., der Flucht der Mutter...*, (Syr 3,9). „Bibel und Liturgie” 23, 1955-1956, s. 295-296.

„Chwała dla każdego człowieka płynie ze czci ojca swego (αὐτοῦ),
a matka w niesławie jest ujmą dla dzieci” (Syr 3,11).

W Syr 3,12-13 Syrach nawiązuje do tego, co powiedział w Syr 3,8:

„Czynem i słowem czcij ojca swego (σου)” (Syr 3,8)

i wyjaśnia w Syr 3,12-13, co to znaczy, określając, jak wyglądają te czyny i słowa:

„Synu, wspomagaj swego (σου) ojca w starości,
nie zasmucaj go (αὐτὸν) w jego (αὐτοῦ) życiu.

A jeśliby nawet rozum stracił, miej wyrozumiałość,
nie pogardzaj nim (αὐτὸν), choć jesteś w pełni swoich (σου) sił” (Syr 3,12-13).

Czyny i słowa, o których mówi Syrach w Syr 3,8, są ze sobą powiązane, jak to widać z rad, jakich udziela Syrach w Syr 3,12-13, bo można wspomagać, nie zasmucać, być wyrozumiałym, nie pogardzać ojcem zarówno czynami, jak i słowami.

Za taką postawę, którą Syrach nazywa miłościem względem ojca, obiecuje nagrodę, o której mówi w Syr 3,14-15:

„Miłosierdzie względem ojca nie pójdzie w zapomnienie,
w miejsce grzechów zamieszka u ciebie (σου).

W dzień utrapienia twego (σου) wspomni się o tobie (σου),

jak szron w piękną pogodę rozpląną się twoje (σου) grzechy” (Syr 3,14-15).

Takie ujęcie nagrody za właściwą postawę dziecka wobec ojca odpowiada temu, co Syrach mówił w Syr 3,8, kiedy zachęcał, aby czynem i słowem czcić ojca swego, dodając przy tym, że za takie zachowanie dziecko otrzyma błogosławieństwo ojca. W Syr 3,14-15 opisuje Syrach, jak to błogosławieństwo ojca wygląda w praktyce i co znaczy, że podpira ono domy (Syr 3,9). Mówi także, jak wygląda chwała człowieka, która płynie ze czci ojca (Syr 3,11). Za właściwą postawę wobec ojca okazaną czynem i słowem (Syr 3,8.10.12.13) czeka nagroda. Jest nią błogosławieństwo ojca ze wszystkimi skutkami (Syr 3,8.9) oraz wynikająca z tego błogosławieństwa chwała dla człowieka (Syr 3,11). Tylko taki człowiek, który jest miłosierny względem ojca, będzie miał w sercu miłosierdzie zamiast grzechów (Syr 3,14.15). Tylko takie dziecko swoją właściwą postawą wobec ojca sprawi, że spełnią się na nim słowa z Syr 3,3:

„Kto czci ojca, zyskuje odpuszczenie grzechów” (Syr 3,3).

Ale to nie wszystko. Za postawę miłosierdzia także w dzień utrapienia człowiek nie pozostanie w opuszczeniu (Syr 3,15). Taki wymiar ma błogosławieństwo ojca, które osiąga dziecko za to, że czci go słowem i czynem (Syr 3,8). Wobec tak wielkich darów, jakie może osiągnąć dziecko za właściwą postawę wobec ojca i matki, pojawia się w Syr 3,16 groźnie brzmiące ostrzeżenie przed postawą niewłaściwą wobec rodziców:

„Kto porzuca ojca swego, jest jak bluźnierca,

a przeklęty przez Pana, kto pobudza do gniewu swą matkę” (Syr 3,16).

6. Wnioski

Bardzo ważny tekst Syr 3,1-16 uczy nas prawdy o tym, jak dziecko powinno czcić rodziców, istnieje bowiem ścisły związek pomiędzy Panem a rodzicami (Syr 3,1). Dlatego dziecko przyjmując właściwą postawę wobec rodziców oddaje też cześć

Panu (Syr 3,1-7). Rodzice są więc drogą dziecka do Pana. Drugi powód, dla którego należy czynem i słowem (Syr 3,8) czcić ojca i matkę, to ścisła zależność losów dziecka, jego życia i stanu jego serca od tego, jak ono zachowuje się wobec rodziców, bo Pan błogosławi tylko dobrym dzieciom (Syr 3,8-16). Jest to piękny tekst o właściwej relacji człowieka do Pana i Pana do człowieka, którą osiąga się poprzez zgodną z przykazaniem (Wj 20,12) relację do rodziców¹⁰.

¹⁰ R. Bohlen, *Die Ehrung der Eltern bei Ben Sira. Studien zur Motivation und Interpretation eines familienethischen Grundwertes in frühhellenistischer Zeit.* „Trierer Theologische Studien” 1991, 51.